

Abram, D. 2008. *Neviditelný svět*. In Abram, D. 2008. *Procitnutí do živé země*. Nymburk: OPS, s. 77–93.

Vogel, S. 2011. *Why 'Nature' Has No Place in Environmental Philosophy*. In Kaebnick, G.E. (ed.) *The Ideal of Nature: Debates About Biotechnology and the Environment*. Baltimore: John Hopkins University Press, s. 84–97.

I.

Abram rozlišuje různé podoby neviditelnosti, jako je odvrácená strana věcí, vnitřek věcí a prostředí mezi nimi. Tvrdí, že se v nich skrývá jakási hloubka, jež nám uniká. Abram však říká, že všechno, co se děje v neviditelně, je nutné pro to, aby fungovala naše viditelná dimenze. Neviditelné sféry na nás mají zásadní vliv a působí i mezi sebou, nicméně před námi zůstávají skryty. Abram na ně však poukazuje proto, že jsou velice podstatné a je nutné si je uvědomovat a vědět, že existují. To, jak vnímáme dění kolem nás, záleží vždy na této neviditelné dimenzi. Nicméně neviditelnou dimenzi je možné pouze cítit, podstatné je pro něj smyslové vnímání světa.

K dosavadnímu poznání světa a věcí v něm přítomných je Abram skeptický. Lidé jsou už příliš vzdálení od těla země. Abychom mohli lépe poznávat, je nutné, abychom si uvědomovali, že jsme součástí celku, resp. uvnitř celku, těla světa. Měli bychom si uvědomovat, že jsme součástí rozsáhlého života země. Abram přináší novou nutnost, nový jazyk, kterým se lidé dostanou zpátky ke svým zvířecím smyslům a pozvou do své řeči také ony neviditelné síly, duchy. Tím se naše poznání světa značně zlepší.

Při čtení textu jsem se musela velmi těžko oprostít od jeho způsobu psaní a vyjadřování, které mi přijde typické pro některé New Age autory, na což sice možná řada lidí slyší, ale osobně mám na duchy, neviditelné síly apod. už alergii. Pokud se však zbavíme tohoto řečnického duchovního vyznění, jeho názory představené v této kapitole umožňují nahlížení na skutečnost z jiného úhlu, na kterém staví celou svoji argumentaci, a je to celkem zajímavý náhled na svět.

II.

Vogel ve svém textu navazuje na tezi, která tvrdí, že „příroda“, „nature“ již neexistuje, protože nikde na světě už není ve své prapůvodní podobě. Zabývá se otázkou přirozenosti versus příroda. Úplně mimo přírodu pak staví lidskou mysl.

Nicméně se nedomnívám, že bychom měli pojem příroda opustit. Ať použijeme jakýkoliv jiný, bude to vždy jen jakýsi konstrukt, nálepka. Srovnala bych to asi s pojmem „náboženství“. Všichni „víme“, co tím myslíme, ale ve skutečnosti neexistuje žádná jedinečná definice, kterou bychom mohli prohlásit za tu správnou. Navíc se jedná o pojem čistě západní, kterým označujeme různé myšlenkové proudy například v Asii, avšak je otázka, zda se pro ně vůbec hodí. Slouží však k usnadnění komunikace a je dlouho zavedený. To, že tyto pojmy každý chápeme jiným způsobem, může působit i pozitivně - znamená to větší pestrost. Násilná změna pojmosloví a zbytečné slovíčkaření jsou jen komplikací a využiji-li Vogela, je to změna *nepřirozená*...